

Ooit

Van dezelfde auteur:

Foto Jozef

De berauten vieren feest

De luchtfietsen en de bloemendief

De muze van het Moortgat

Saternacht

De portiekvrijer

Poolse tranen

Miriam Guensberg

Ooit

Roman

*Ook deze eenzaam stervenden
door de wereld vergeten
begrijpen onze taal niet meer*

Giordano Bruno

Strafbaar

Door de bolbliksem, die als een helderwitte vuurbal over het grasveld rolde, en het oorverdovende geroffel van de donder had hij het zich plotseling herinnerd. Ook toen – zo'n kleine veertig jaar terug – was er dicht bij het schuurtje een fruitboom geëxplodeerd. De kleine Ben had zich doodsbang in zijn grootvaders studeerkamer verstopt, waar hij flarden van een gesprek had opgevangen.

'Wanneer gaan we het Margje vertellen? We kunnen dit écht niet achterhouden!' Zijn oma was nauwelijks te verstaan; het leek wel alsof ze huilde.

'Nooit!' had zijn van nature zachtaardige opa gesnauwd. 'We vertellen het nooit. We zijn strafbaar, straks stoppen ze ons nog in de gevangenis. Niemand schiet iets met de waarheid op. En Margje al helemaal niet. Ik verstopte de papieren in de kluis. Hier in de boekenkast.'

Gevangenis, dat woord had Ben net zo bang gemaakt als het beven van de aarde. Zijn oma en opa achter de tralies. Hij moest er niet aan denken. En wat had zijn moeder, Margje, met dit alles te maken? Hij zou zwijgen. Hij had gewoon niets gehoord.

Een vondst

De dag na het noodweer wilde Ben zijn grootmoeder – bij wie hij sinds zijn moeders dood logeerde – verrassen met een kopje thee op bed. Hij nam zich voor haar naar het gesprek van veertig jaar terug te vragen. Na driemaal tevergeefs kloppen, had hij de deur van haar slaapkamer geopend. Daar lag ze. In haar grote bed. Dood.

Het was verbazingwekkend hoeveel mensen zijn grootmoeder de laatste eer bewezen. Het leek wel of heel Ter Apel was uitgerukt. Het gros van de mensen die hem de hand schudden, of in gebroken Nederlands de kwaliteiten van zijn oma roemden, kende Ben niet. Vanaf nu stond hij er alleen voor. Geen moeder. Geen oma. Niemand meer aan zijn zijde.

Opvallend was het testament van zijn grootmoeder: een lappendeken van legaten voor tal van beschermelingen met exotisch klinkende namen. De rest van haar bezittingen was voor hem. Het landhuis, de mahoniehouten kasten, het antiek, de emailen pannen, en de goed gevulde bankrekening.

Te midden van dat alles bedacht Ben Salomon zich dat het geheim van zijn grootouders niemand meer zou kunnen schaden. Ergens, maar hij wist niet waar, fon-

kelde er een verhaal. In trance liep hij naar de boekenkast in zijn grootvaders studeerkamer. Blindelings trok hij boeken van de planken. Tot hij op de kluis stuitte, dat wil zeggen op een houten deurtje, waarvan de sleutel ontbrak.

Met hamer en beitel wrikte hij de scharnieren open. Op de bodem van het kastje lag een bruine A4-envelop waar met grote, rode blokletters MARGISIA op stond, en daaronder met een ander handschrift: *Strafkamp Oberlangen, 12 april 1945 door de Eerste Poolse Pantser Divisie bevrijd.*

Met trillende vingers opende hij de envelop en haalde er een stapel bladen uit, die aan weerskanten met potlood beschreven waren in een taal die hij niet direct kon plaatsen. Hij vermoedde dat het om een Slavische taal ging. Russisch? Pools? Vrijwel meteen moest hij aan Anna denken, een vriendin uit zijn studententijd, de enige ex met wie hij nog steeds goed bevriend was. Zij was vertaalster.

Met de stapel papieren reed Ben naar Anna's Amsterdamse flatje. Na een paar glazen wijn vroeg hij haar nogal dwingend of ze in was voor een schnabbel, een heel lucratieve schnabbel zelfs.

'Altijd,' lachte Anna.

Ze kampte wel met twee deadlines, maar voor hem zou ze het klusje er wel tussendoor klaren, vel voor vel.

Het woord vel raakte hem. Het was net of hij op de huid van iets zat.

Hij wilde zijn auto starten om terug naar Ter Apel te rijden, toen Anna op zijn zijraam tikte. Ze wapperde met een briefje. 'Hier! Dit hoef ik niet te vertalen. Is gewoon Nederlands. Je kunt het maar beter zelf houden.'

Den Haag, 23 september 1975

Aan de heer en mevrouw De Wit,

Ik stuur u deze envelop met inhoud namens mijn onlangs overleden zusje Lisa. Zij heeft me verteld dat jullie elkaar vroeger goed hebben gekend. De envelop bevat aantekeningen van Ewa Kosinsky. Door Lisa weet ik dat Ewa en haar zusje Zofia deel hebben uitgemaakt van het Poolse ondergrondse leger, de Armia Krajowa. Bij de tweede opstand van Warschau schijnt Zofia Kosinsky te zijn omgekomen en is Ewa Kosinsky, zoals jullie ongetwijfeld zelf ook weten, als krijgsgevangene in strafkamp Oberlangen terechtgekomen. Lisa vond dat deze papieren bij jullie thuishoorden.

*Met vriendelijke groet,
David Sonnevile*